

νεις Βουρνούφιους ὀρθῶς παρετήρησεν, ὅτι Κακιαμύνης, ὁ ἅγιος θεμελιωτὴς τῆς Βουδδικῆς θρησκείας, δὲν διανοήθη νὰ προσβάλλῃ τὴν πολιτικὴν τῶν κάστεων σύστασιν. Καθάπερ ὁ Ἰησοῦς, οὕτω καὶ ὁ Βούδδας ἄλλο τι δὲν διανοήθη εἰμὴ ἠθικὴν τινα μεταρρυθμισιν. Εἰς τὰ ἀρχαιότατα Συναξάρια, εἰς τὰς κανονικὰς Βίβλους τοῦ Βουδδισμού, αἵτινες ἐπαναλαμβάνουσι τὰ πρῶτα κηρύγματα τοῦ Κακιαμύνου οὐδεμίαν ἀπαντᾷ ἀντιρρήσιν κατὰ τῶν κάστεων· τὸναντίον δὲ φαίνεται ὅτι τὰς θεωρεῖ ὡς τι κοινῶς παραδεδεγμένον, ὅπερ οὐδόλως σκοπεῖ νὰ τροπολογήσῃ· ἀλλ' ἐὰν δὲν προκηρύττῃ τὴν κοινωνικὴν ἰσότητα, προκηρύττει ὅμως τὴν θάσιν ταύτης τὴν θρησκευτικὴν.

Κατὰ τὴν Βραχμανικὴν διδασκαλίαν, ἡ ἐπιστήμη, ἡ εὐλάβεια, ἡ σωτηρία τρόπον τινὰ ἐπεφυλάττοντο εἰς μόνον τὸν Βραχμᾶνον, αἱ δ' ἄλλαι τάξεις περιορίζοντο εἰς τὰ ἐξωτερικὰ ἔργα καὶ δὲν ἐλάμβανον τὴν θρησκευτικὴν τροφήν εἰμὴ διὰ τῶν Βραχμάνων. Τοῦναντίον δὲ ὁ Κακιαμύνης προσκαλεῖ τοὺς ἀνθρώπους πασῶν τῶν κλάσεων ν' ἀπολεύσωσι τοῦ ἀσκητικοῦ βίου. Βραχμᾶνοι, πένητες καὶ ἀμαθεῖς, ἐργάται, ἔμποροι, δούλοι, πάντες προσεκαλοῦντο ὑπ' αὐτοῦ ἵνα γείνωσι Βουδδαι, ἤτοι σοφοί, καὶ νὰ συμμετάσχωσι τῶν εἰς τὸν ἀσκητικὸν βίον ἐπηγεγμένων ἀγαθῶν. Οἱ φιλόσοφοι Καπίλας καὶ Πανταδιάλης εἶχον ἤδη ἐπιληφθῆ τὸ ἔργον τούτου, προσβάλλοντες ὡς ἀνωφελῆ τὰ ὑπὸ τῶν Βέδων παραγγελλόμενα ἐξωτερικὰ ἔργα, καὶ εἰς ταῦτα ἀντικαθιστῶντες τὴν τελευταίαν τοῦ προσωπικοῦ ἀσκητισμοῦ. Ὁ Καπίλας εἶχε καταστήσει, ἂν ὄχι ἐν πράγματι, τοῦλάχιστον ἐν ἀρχῇ ἐφικτὸν τοῖς πᾶσι τὸν τίτλον τοῦ ἀσκητοῦ, ὅστις τέως ἦν τὸ συμπλήρωμα καὶ ἡ σχεδὸν ἀποκλειστικὴ προνομία τοῦ βίου τοῦ Βραχμάνου. Ὁ Κακίας προσέβη καὶ προσωτέρω· ἀνέθηκεν εἰς μονήρεις τινὰς φιλοσόφους τὴν διοργάνωσιν μοναχικοῦ τάγματος. Προσεκάλεσεν ἅπαντας ἀδιακρίτως τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἰσότητα τοῦ μοναχικοῦ βίου διὰ τῆς ὡραίας ταύτης προσφωνήσεως· «Ὁ νόμος μου εἶναι νόμος τῆς χάριτος πρὸς ἅπαντας· τί δὲ εἶναι νόμος τῆς χάριτος πρὸς ἅπαντας; εἶναι ὁ νόμος καθ' ὃν ἄθλιοι ἐπαίται γίνονται μοναχοί».

Αἱ ἀρχαὶ αὗται, καίπερ μὴ ἀπευθυνόμεναι ἀμέσως κατὰ τοῦ συστήματος τῶν κάστεων, οὐχ ἤττον ὅμως τὸ ἐκλόνιζον. Ἀπ' ἐνὸς μὲν δι' αὐτῶν ἀνεγνωρίζετο ἰσότης τις, τοῦλάχιστον ἡ πνευματικὴ, μετὰ τῶν διαφόρων κάσεων, μετὰ τίνος μάλιστα ἰδιαιτέρας συμπαθείας πρὸς τὰς ὑποδεστέρας· διότι ἐν τινι Βουδδικῷ συναξαρίῳ θεὸς τις σκοπῶν νὰ γένῃ μοναχὸς ἐκφωνεῖ τὸν λόγον τοῦτον· «Θέλω νὰ γένω μοναχὸς καὶ νὰ ἐνασκῶ τὴν θεῖαν διδασκαλίαν, ἀλλ' εἶναι δύσκολον νὰ ἐναγκασθῆ τις τὸν μοναχικόν

βίον, ἐὰν ἀναγεννᾶται ἐν ὑψηλῇ καὶ λαμπρῇ οἰκογενεῖα· τὸναντίον δὲ τοῦτο εἶναι εὐκολόν, ὅταν ἔλκῃ τὸ γένος ἐκ πτωχῶν καὶ ἀσῆμων». Ἀπ' ἐτέρου δὲ αἱ ἀρχαὶ αὗται κατέστρεφον τὴν τάξιν τῶν Βραχμάνων, διότι κατ' αὐτὰς τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ ἡ εὐλάβεια δὲν εἶναι προνομία τοῦ γένους, ἀλλὰ δικαίωμα τῆς ἀρετῆς, τῆς παιδείας καὶ τῆς ἀξίας. Τὸ ἰσρατικὸν σῶμα δὲν ἦτο πλέον κληρονομικὸν καὶ ἀριστοκρατικόν, ἀλλ' ἄγαμον, στρατολογούμενον ἐξ ἀпасῶν τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Ὅθεν τὸ πρῶτον κατὰ τῆς τῶν Βραχμάνων κάστεως ἀπευθύνονται αἱ ἀρχαιόταται τοῦ Βουδδισμού ἀντιρρήσεις. «Μεταξὺ Βραχμάνου καὶ ἀνθρώπου ἄλλης κάστεως, λέγει ἀρχαῖον συναξάριον, δὲν ὑφίσταται ἡ διαφορὰ ἐκείνη ἢ μετὰ τὸ τοῦ λίθου καὶ τοῦ χρυσοῦ, μετὰ τὸ τοῦ σκότους καὶ τοῦ φωτός ἐνουπάρχουσα. Καὶ τῶντι ὁ Βραχμᾶνος οὔτε ἐκ τοῦ αἰθέρος ἐξήλθεν, οὔτε ἐκ τοῦ ἀνέμου· οὐδὲ τὴν γῆν διέσχισεν, ἵνα προβῆ εἰς φῶς. Ἀλλ' ἐγεννήθη ἐκ γυναικείας νηδύος ὡς ὁ ποταπὸς ἀνθρώπος. Παῦ βλέπεισ λαίπῳ τὴν αἰτίαν τῆς εὐγενείας τοῦ μὲν, καὶ τῆς ἀγενείας τοῦ δέ; Αὐτὸς οὗτος ὁ Βραχμᾶνος ὅταν ἀποθάνῃ ἐγκαταλείπεται ὡς τι εὐτελες καὶ ἀκάρητον· ὑπόκειται εἰς τοὺς αὐτοὺς νόμους εἰς οὓς καὶ οἱ τῶν ἄλλων κάστεων. Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἡ διαφορὰ;»

Τὸ αὐτὸ αἰσθημα τῆς ἰσότητος ἐκδηλοῦται καὶ ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐκφωνηθέντι ὑπὸ τοῦ Ἀκόα, τοῦ μεγίστου βασιλέως τοῦ Βουδδισμού, ὅστις ἐχρημάτισεν οὕτως εἰπεῖν ἄλλος Κωνσταντίνος. . . . «Ἐκεῖνος εἶναι σοφὸς, λέγει, ὅστις δὲν βλέπει διαφορὰν μετὰ τῶν σωμάτων τοῦ ἡγεμόνος καὶ τοῦ δούλου. . . Μόνα τὰ κοσμήματα καὶ ὁ καλλωπισμὸς ἀποτελοῦσι τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἐνὸς ἐπὶ τοῦ ἄλλου σώματος. Ἀλλὰ τὸ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ οὐσιῶδες εἶναι τὸ δυνάμενον νὰ εὑρεθῆ καὶ ἐν εὐτελεῖ σώματι, ὅπερ οἱ σοφοὶ ὀφείλουσι ν' ἀσπάζονται καὶ νὰ τιμῶσι». Μνημονεύσωμεν προσέτι καὶ τὸ θελκτικὸν τοῦτο συναξάριον· «Ἡμέραν τινὰ Ἀνάνδης, ὁ ὑπὸ τῆς τῶν Χανδάλων ἀντλοῦσαν ὕδωρ, ζητεῖ παρ' αὐτῆς νὰ πῖν. Ἀλλ' ἡ νεῆνις, φοβηθεῖσα μὴ μιάνη αὐτὸν διὰ τοῦ συγχρωτισμοῦ τῆς, τὸν εἰδοποιεῖ ὅτι ἐγεννήθη ἐν τῇ κάστει τῶν Ματάγγων καὶ ὅτι δὲν εἶναι θεμιτὸν αὐτῇ νὰ πλησιάσῃ εἰς μοναχόν.—Δὲν σ' ἐρωτῶ, ἀδελφὲ μου, οὔτε περὶ τῆς κάστεως οὔτε περὶ τῆς οἰκογενείας σου, ἀλλὰ σοῦ ζητῶ ὕδωρ, ἂν δύναται νὰ μοι δώσῃς ἐξ αὐτοῦ.—Ἡ νεῆνις συνέλαβεν ἔρωτα πρὸς τὸν Ἀνάνδαν, κατόπιν δὲ ἀσπασθεῖσα τὸ θρησκευμα τοῦ Βούδδα, ἐγένετο μοναχὴ».

Ὁ φαιότερον ὁ Βουδδισμὸς διεκνήχθη συστηματικῶς κατὰ τῆς συστάσεως τῶν κάστεων, μνημονεύεται δὲ πραγματεῖα τις ἐριστικὴ, τὸ Βαδικκοῦχι, συγγραφεῖσα ἐν ἐποχῇ ἀγνώστῳ, ἀλλ

ἀρχαία, ὑπό τινος μοναχοῦ Βουδδιστοῦ, κατὰ τῆς θεσμοθεσίας τῶν κάστεων. Αἱ ἀντιρρήσεις τοῦ Βουδδισμοῦ εἰσι διτταί· αἱ μὲν παραλαμβάνονται ἐκ τῶν σεβαστωτέρων βίβλων αὐτῶν τῶν Βραχμάνων, αἱ δὲ στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς φυσικῆς ἰσότητος πάντων τῶν ἀνθρώπων. Ὁ συγγραφεὺς δεικνύει διὰ μαρτυριῶν ἀναφερομένων ἐκ τῶν Βέδων, τοῦ Μανοῦ καὶ τοῦ Μαχαβαράτα, ὅτι ἡ ἰδιότης τοῦ Βραχμάνου δὲν εἶναι συμφυῆς οὔτε μετὰ τῆς ἐν ἡμῖν ζωῆς ἀρχῆς οὔτε μετὰ τοῦ σώματος ἐν ᾧ ἐδρεύει ἡ ἀρχὴ αὐτή, καὶ ὅτι οὔτε ἐκ τῆς γεννήσεως πηγάζει οὔτε ἐκ τῆς ἐπιστήμης, οὔτε ἐκ τῶν ἱεροτελεστιῶν, οὔτε ἐκ τῆς τηρήσεως τῶν ἠθικῶν καθηκόντων, οὔτε ἐκ τῆς γνώσεως τῶν Βέδων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἰδιότης αὕτη οὔτε συμφυῆς εἶναι, οὔτε ἐπίκτητος, ἄρα δὲν ὑπάρχει ἢ μᾶλλον ἅπαντες δύναται νὰ γένωσι κάτοχοι αὐτῆς· διότι, κατὰ τὸν συγγραφέα, ἡ ἰδιότης τοῦ Βραχμάνου εἶναι κατὰστασις καθαρότητος ἐχούσης τὴν ἐκθαμβοῦσαν λευκότητα τοῦ ἄνθους τῆς Ἰάσμη. Ἐπιμένει δ' ἐξελέγχων τὸ παράλογον τοῦ νόμου τοῦ ἀπαγορεύοντος εἰς τὸν Σούδραν τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν μοναχικὸν βίον, διότι δῆθεν προορισμὸς αὐτοῦ εἶναι νὰ δουλεύῃ τοῖς Βραχμάνοις. Τέλος δὲ τὰ φιλοσοφικὰ αὐτοῦ ἐπιχειρήματα ἀπευθύνονται κυρίως κατὰ τοῦ μύθου τοῦ παριστάοντος τὰς τέσσαρας κάστεις διαδοχικῶς ἐξερχομένας ἐκ τῶν τεσσάρων μελῶν τοῦ σώματος τοῦ Βράμα, ἐκ τῆς κεφαλῆς, τῶν βραχιόνων, τῆς γαστρὸς καὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ. (Τὸ Kudumbava καὶ τὸ Panava, ὀνόματα δένδρων), λέγει, φέρουσι καρποὺς ἐκφυομένους ἐκ τῶν κλάδων τοῦ καυλοῦ, τῶν διαρθρώσεων καὶ τῶν ῥιζῶν· καὶ ὅμως οἱ καρποὶ οὗτοι δὲν διαστέλλονται ἀλλήλων, οὐδὲ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὁ μὲν τῶν καρπῶν τούτων εἶναι ὁ Βραχμᾶνος, ὁ δὲ ὁ πολεμιστὴς, ὁ δὲ ὁ γεωργός, ὁ δὲ ὁ δούλος· διότι ἅπαντες εἰσὶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ δένδρου. Δὲν εἶναι λοιπὸν τέσσαρες τάξεις, ἀλλὰ μία μόνη.

Παρατηροῦμεν ὅτι ἡ Ἀνατολὴ διὰ τινος ἐσωτερικῆς καὶ ὄλως αὐθορμήτου ἐργασίας, ἔφθασεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς τῶν ἀνθρώπων ἰσότητος, ἢ τοῦλάχιστον τῆς θρησκευτικῆς. Διὰ μόνης τῆς συστάσεως τοῦ ἀγάμου βίου τῆς ἱερατικῆς τάξεως, οἱ Βραχμᾶνοι ἀπώλεσαν τὰς κληρονομικὰς αὐτῶν προνομίας· ἡ σωτηρία κατέστη ἀναγκαιῶς προσιτὴ τοῖς πᾶσι, διότι ἡ ἱερατικὴ τάξις δὲν ἠδύνατο νὰ στρατολογῆται αὕτη ἀφ' ἑαυτῆς κληρονομικῶς. Ὅθεν ἐνῶ ἐν τῇ Ἐσπερίᾳ ἡ ἀγάμια κατέστη τὸ ἰσχυρότερον ὄπλον τῆς Ἐκκλησίας ὅπως διαζευχθῆ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας καὶ σχηματισθῆ σῶμα ἀνεξάρτητον, ὑπέρτερον τῶν μεθωρίων καὶ τῶν νόμων, ἀπ' ἐναντίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐγένετο μέσον ἀπελευθερώσεως, ἀνοίγον εἰς ἅπαντας τὸ τῆς ἱερωσύνης στάδιον. Καὶ μὲν καταστρέφων ὁ Βουδδισμὸς τὴν τάξιν τῶν

ἱερέων δὲν συγκατέστρεψε καὶ τὰς ἄλλας· ἀλλ' ἱκανὸν ἤδη ἐτελέσθη κατόρθωμα διὰ τῆς καταργήσεως τῆς θεοκρατίας καὶ διὰ τῆς θρησκευτικῆς ἀπελευθερώσεως τῶν πτωχῶν καὶ καταδυναστευομένων.

Οὐχὶ δὲ μόνον ἕνεκα τῆς ἀρχῆς τῆς θρησκευτικῆς ἰσότητος ὁ Βουδδισμὸς ἐγένετο πρόοδος καὶ τελειοποιήσις τοῦ Βραχμανισμοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐξαισίας ἀναπτύξεως ἦν παρέσχεν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς φιλάνθρωπίας, τῆς ἀδελφότητος, αἵτινες ἐμπεριείχοντο μὲν ἤδη ἐν δυνάμει τοῖς νόμοις τοῦ Μανοῦ, ἀλλ' ἀποτόμως κατεστέλλοντο διὰ τῆς ἀπεχθοῦς ἀρχῆς τῶν κάστεων. Καθάπερ ὁ Χριστιανισμὸς μετεμόρφωσε τὸν Μωσαϊσμὸν ἀποβαλὼν πᾶν εἴ τι εἶχεν ὑπαγορεύσει ἡ ἀρχαία ὀμότης, καὶ ἀναπτύξας τὰ εὐγενέστερα σοιχεῖα ἐκείνης τῆς ἠθικῆς, οὕτω καὶ ὁ Βουδδισμὸς ἀναπτύσσει, ἀποκαθαίρει, ἐξευγενίζει, ἀπαλύνει τὴν ἠθικὴν τοῦ Βραχμανισμοῦ. Καθάπερ ὁ Χριστιανισμὸς οὕτω καὶ ὁ Βουδδισμὸς εἶναι διδασκαλία παρακλήσεως. «Ὅσις ζητεῖ καταφύγιον εἰς τὸν Βούδδαν, ἐκεῖνος γινώσκει τὸ ἀσφαλέστερον ἄσυλον, ἐκεῖσε δ' ἀφικόμενος ἀπαλλάττεται πάσης ὀδύνης». Οὕτω καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς λέγει ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· «δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πέφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς». Ὁ Βουδδισμὸς εἶναι διδασκαλία ταπεινοφοροσύνης. «Τὰ ἐν τῷ βίῳ ἀγαθὰ ὑμῶν ἔργα, ὦ μοναχοί, λέγει ὁ Βούδδας, ἀποκρύπτετε, τὰς δὲ ἀμαρτίας ὑμῶν ἀποκαλύπτετε». Οὕτω καὶ τὸ Εὐαγγέλιον· «Ὅταν νηστεύητε, μὴ γίνεσθε, ὥσπερ οἱ ὑποκριταί, σκυθρωποί... Σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι». Ἐτι δὲ ὁ Βουδδισμὸς διδάσκει τὴν σωφροσύνην, τὴν ἀγάπην, τὴν εὐσέβειαν, τὴν συγχώρησιν τῶν ἀδικιῶν, καθάπερ τοῦτο ἀποδεικνύουσι πλεῖστα ὅσα συναξάρια· ἐκ τούτων δὲ ἐκλέγομεν τινὰ, ὧν τὸ ποιητικὸν κάλλος ἰσοφαρίζει πρὸς τὸ ἠθικόν.

Ἴδου, π.χ., ἡ παραβολὴ ἐν ᾗ τὸ πνεῦμα τῆς πραότητος καὶ τῆς ἀγάπης ἐκφράζεται λυρικώτατα καὶ ἐμφαντικώτατα. Ἐμπορὸς τις Πούρνας τοῦνομα ἔρχεται νὰ συμβουλευθῆ τὸν Βούδδαν περὶ τῆς ὁδοιπορίας ἣν προτίθεται νὰ διανύσῃ εἰς χώραν κατοικουμένην ὑπὸ βαρβάρων καὶ ἀνημέρων ἀνθρώπων. «Εἰσὶ, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ θεὸς, ἀνθρωποὶ παράφοροι, σκλήροί, ὀργίλοι, μανιακοί, αὐθάδεις. Ἐὰν σοὶ ἀποτείνωσι κατὰ πρόσωπον λόγους ἀποτόμους καὶ θανατούς, ἐὰν παροργισθῶσιν ἐναντίον σου, τί θὰ νομίσης περὶ αὐτῶν;— Ἐὰν μοὶ ἀποτείνωσι κατὰ πρόσωπον λόγους αἰσχροῦς, θανατούς, ἀποτόμους, ἰδού τί θὰ νομίσεις ὅτι εἰσὶ θεσβαίως ἀνθρωποὶ ἀγαθοί, διότι μοὶ ἀποτείνουσι κατὰ πρόσωπον λόγους αἰσχροῦς, ἀλλ' οὔτε διὰ τῆς χειρὸς, οὔτε διὰ λιθοβολήματος μὲ πλήττουσιν.— Ἀλλ' ἐὰν διὰ τῆς χειρὸς καὶ διὰ λιθοβολήματος σὲ πλήτ-